

До разової спеціалізованої ради
PhD 12761
Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича
(вул. Коцюбинського 2, м. Чернівці, 58002)

ВІДГУК
офіційного опонента,
докторки юридичних наук, доцентки
Берч Вероніки Вікторівни на дисертацію
Гончара Олега Олександровича на тему:
«Процедура добору суддів Конституційного Суду»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»
від 06.05.2026 р.

Ступінь актуальності обраної теми. Тема дисертаційного дослідження «Процедура добору суддів Конституційного Суду» є надзвичайно актуальною, оскільки Конституційний Суд України як єдиний орган конституційної юрисдикції відіграє ключову роль у забезпеченні верховенства Конституції України, захисті прав і свобод людини та гарантуванні функціонування конституційного ладу.

В умовах трансформації правової системи України, посилення вимог до суддівської доброчесності, прозорості процедур добору та імплементації європейських стандартів правосуддя, особливого значення набуває дослідження конкурсної процедури добору суддів Конституційного Суду України.

Актуальність теми зумовлена також наявністю проблем у правовому регулюванні добору суддів КСУ, зокрема, фрагментарністю законодавчого регулювання, складністю інституційної взаємодії суб'єктів добору, дискусійністю статусу Дорадчої групи експертів, а також необхідністю забезпечення належної кореляції між політичними та професійними складовими призначення суддів.

У цьому контексті обрана тема дисертаційного дослідження О.О. Гончара є актуальною, своєчасною та відповідає вимогам сучасності, а результати наукових пошуків автора мають науковий, практичний характер.

Оцінка наукового рівня дисертації. Науковий рівень дисертації є високим, що підтверджується комплексним характером дослідження, ґрунтовним опрацюванням нормативно-правових актів, що стосуються процедури добору суддів КСУ, доктринальних джерел вітчизняної та зарубіжної науки, ґрунтовною емпіричною базою репрезентованого дисертаційного дослідження, аналізом практики функціонування інституцій, залучених до процедури добору суддів Конституційного Суду України, а також підтверджується якістю сформованих висновків, пропозицій, узагальнень.

Отримані дисертантом наукові результати, викладені у тексті дисертації та відповідних публікаціях, ґрунтуються на широкій емпіричній базі, що охоплює судову практику Європейського суду з прав людини, Конституційного Суду України, Верховного Суду України, інформаційні, моніторингові, аналітичні звіти та матеріали Венеційської комісії, дослідницьких центрів та правозахисних організацій.

Одержані висновки та рекомендації характеризуються логічною послідовністю, внутрішньою узгодженістю та достатнім рівнем аргументації. Науковій обґрунтованості положень дисертації сприяв сучасний методологічний інструментарій. Методологічну основу дослідження становить система загальнонаукових та спеціально-правових методів, що забезпечило комплексність і об'єктивність наукового аналізу.

Дисертант демонструє належний рівень володіння методологією правових досліджень, здатність до узагальнення складних правових явищ та формування самостійних наукових висновків.

Новизна представлених теоретичних та/або експериментальних результатів проведених здобувачем досліджень, повнота викладу в опублікованих працях. Новизна отриманих результатів полягає в тому, що представлена дисертаційна робота є однією з перших у вітчизняній науці конституційного права комплексних праць, у якій процедура добору суддів

Конституційного Суду України досліджується як цілісне правове явище у поєднанні нормативного, інституційного та процедурного вимірів. Концептуально важливою є запропонована автором ідея розгляду цієї процедури як багаторівневої правової моделі, що функціонує на перетині конституційного та адміністративного права і процесу та передбачає взаємодію різних суб'єктів із чітко визначеними повноваженнями.

Наукову новизну дисертаційного дослідження становлять теоретичні положення, сформульовані за результатами комплексного аналізу еволюції конституційно-правового регулювання добору суддів Конституційного Суду України та узагальнення європейських моделей формування органів конституційної юрисдикції. До найбільш вагомих результатів слід віднести розроблення авторської моделі етапності процедури добору суддів Конституційного Суду України, а також обґрунтування її багатосуб'єктного характеру із визначенням ролі відповідних органів у цій процедурі.

Особливої уваги заслуговують положення, у межах яких автор обґрунтовує необхідність розширення кола суб'єктів, рішення котрих можуть бути оскаржені в адміністративному судочинстві, а також пропонує віднесення спорів, що виникають у процедурі добору суддів Конституційного Суду України, до категорії складних адміністративних справ.

Науковий інтерес становить удосконалення понятійно-категоріального апарату дослідження, зокрема формулювання авторських визначень таких категорій: «добір суддів Конституційного Суду України», «добір суддів Конституційного Суду України на конкурсних засадах», «суб'єкти добору суддів Конституційного Суду України», «моральні якості», «громадський контроль за процедурою добору суддів КСУ», «контроль «цифрової пам'яті».

Подальшого розвитку набули положення щодо посилення європейського компонента у процедурі добору суддів Конституційного Суду України, доцільності врахування різноманітності попереднього професійного досвіду кандидатів при формуванні складу Суду, а також щодо дискреційного характеру оцінювання Дорадчою групою експертів морально-етичних якостей кандидатів і

застосування еволюційного підходу до оцінки їхньої поведінки у часовому вимірі.

Наукова новизна притаманна і публікаціям здобувача, у яких відображено основні результати дисертаційного дослідження, що свідчить про достатній рівень їх апробації та повноту викладу основних положень роботи.

Наукова обґрунтованість отриманих результатів, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Наукова обґрунтованість положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертаційному дослідженні, забезпечується використанням широкої джерельної бази, яка охоплює фундаментальні наукові праці, значний масив національних і міжнародних нормативно-правових актів, а також практику національних і міжнародних судових інституцій (295 найменувань).

Позитивної оцінки заслуговує належне визначення об'єкта та предмета дослідження, а також чітке формулювання його мети і завдань. Вказане сприяло досягненню комплексності дослідження, забезпеченню його внутрішньої логічної узгодженості та створило підґрунтя для формулювання автором власних науково-обґрунтованих пропозицій, що містять елементи новизни.

Рівень виконання поставленого наукового завдання, оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності. Поставлені перед дисертантом наукові завдання виконані в повному обсязі, а мета дисертаційного дослідження досягнута.

Зокрема, у дисертаційному дослідженні О. О. Гончара здійснено комплексний аналіз процедури добору суддів Конституційного Суду України, охоплено як теоретичні, так і практичні аспекти функціонування відповідного правового механізму.

У межах поставленого наукового завдання дисертантом виконано ґрунтовну науково-дослідну роботу, спрямовану на комплексне осмислення проблематики добору суддів Конституційного Суду України. Зокрема, у дисертації: охарактеризовано ступінь наукової розробки процедури добору суддів Конституційного Суду України та визначено напрями подальших наукових досліджень; висвітлено еволюцію законодавчого регулювання

зазначеної процедури; розкрито методологічні засади дослідження; проаналізовано порядок, умови та принципи добору суддів Конституційного Суду України; досліджено дискреційні повноваження Дорадчої групи експертів при оцінюванні моральних якостей і рівня професійної компетентності кандидатів, а також судовий контроль за їх реалізацією; висвітлено зарубіжний досвід добору суддів органів конституційної юрисдикції та окреслено його значення для України; обґрунтовано належну кваліфікацію як ключову вимогу до кандидата на посаду судді Конституційного Суду України; розкрито морально-етичні критерії оцінювання кандидатів; обґрунтовано роль громадського контролю як інструменту забезпечення добору доброчесних і професійних суддів; досліджено вплив інтернет-технологій та інформаційного середовища на процедуру добору суддів Конституційного Суду України; сформульовано пропозиції щодо вдосконалення чинного законодавства у цій сфері.

Методологічну основу дисертаційної роботи становить система загальнонаукових і спеціально-правових методів пізнання. Застосування історичного та історико-правового методів дозволило проаналізувати становлення і розвиток наукових підходів та нормативного регулювання процедури добору суддів Конституційного Суду України. Методи правового тлумачення (граматичний, системний, логічний і телеологічний) використано для з'ясування змісту правових норм, що регулюють відповідну процедуру. Структурно-логічний метод застосовано при визначенні напрямів удосконалення нормативно-правового регулювання добору суддів Конституційного Суду України. Методи аналізу, синтезу та моделювання використано для дослідження сучасного стану правового регулювання цієї процедури. Порівняльно-правовий метод дозволив здійснити зіставлення національної моделі добору суддів Конституційного Суду України з відповідними зарубіжними практиками, а також порівняти особливості участі різних суб'єктів у процедурі добору. Використання методів кейс-стаді та тріангуляції забезпечило комплексний аналіз практичного виміру процедури добору суддів, зокрема впливу громадського контролю та інформаційного

середовища на формування емпіричної бази дослідження. У роботі також застосовано загальнофілософські методи наукового пізнання – аналіз, синтез, індукцію та спостереження. Використання цих методів забезпечило комплексність та об’єктивність отриманих результатів.

Теоретичне і практичне значення результатів дослідження. Теоретична та практична значущість результатів дисертаційного дослідження зумовлює можливість їх подальшого застосування у сфері правотворчості, науково-дослідній діяльності, правозастосуванні, а також в освітньому процесі.

Безперечно, результати наукового пошуку О.О. Гончара можуть бути використані у:

- науково-дослідній діяльності – для подальшого дослідження процедури добору суддів Конституційного Суду в Україні та вивчення зарубіжного досвіду добору суддів конституційної юрисдикції;

- правотворчому процесі – для вдосконалення положень Конституції України, Закону України «Про Конституційний Суд України», Кодексу адміністративного судочинства України, інших підзаконних нормативно-правових актів, пов’язаних із процедурою добору суддів Конституційного Суду України;

- правовиховній діяльності – для підвищення правової культури громадян та громадянського суспільства;

- навчальному процесі – при викладанні навчальних дисциплін «Конституційне право», «Адміністративне судочинство», а також для підготовки монографій, підручників, навчальних та навчально-методичних посібників, практикумів із зазначених дисциплін.

Оцінка змісту дисертації та її завершеності. Структура дисертаційної роботи є оптимальною, дає змогу цілісно оцінити результати дослідження. Дисертація складається з анотації, вступу, трьох розділів, що поділяються на десять підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 237 сторінок, список використаних джерел налічує 295 найменування і розміщений на 32 сторінках.

Структура дисертації та зміст її підрозділів слугували розкриттю мети наукового пошуку та виконанню поставлених автором завдань дослідження, дозволили ґрунтовно дослідити предмет дисертаційної роботи. Дисертація є завершеною науковою працею.

Анотація відображає зміст дисертаційного дослідження в узагальненому вигляді та містить системний виклад основних положень наукової новизни та результатів наукового пошуку дисертанта. Її зміст забезпечує цілісне уявлення про структуру, висновки та ключові результати дисертаційної роботи.

Вступ дисертаційної роботи містить загальну характеристику дослідження. У ньому дисертант обґрунтовує актуальність обраної теми, розкриває зв'язок роботи з науковими програмами, планами та темами, формулює мету та завдання дослідження, визначає його об'єкт і предмет, окреслює використані методи дослідження та емпіричну базу. У вступі також висвітлено наукову новизну, практичне значення отриманих результатів, особистий внесок здобувача, структуру та обсяг дисертації, наведено відомості про наукові публікації за темою дослідження та перелік основних положень, винесених на захист.

У першому розділі *«Наукознавчий вимір процедури добору суддів Конституційного Суду України»* дисертантом здійснено комплексний аналіз стану наукової розробки проблематики добору суддів Конституційного Суду України, еволюції її нормативно-правового регулювання та методологічних засад дослідження.

Автором встановлено, що на сьогодні відсутній сталий і системно узгоджений науковий дискурс щодо процедури добору суддів Конституційного Суду України, що зумовлює фрагментарність підходів до визначення принципів добору, критеріїв оцінювання професійної компетентності та морально-етичних якостей кандидатів, а також механізмів мінімізації політичного впливу на формування складу Суду. У зв'язку з цим обґрунтовано потребу подальшого розвитку доктринальних засад зазначеної процедури з урахуванням сучасних політико-правових умов.

Дисертантом проаналізовано еволюцію конституційно-правового регулювання добору суддів Конституційного Суду України, яку умовно поділено на чотири етапи, що відображають трансформацію моделі формування складу Суду від політично домінованої до конкурсної із посиленими інституційними та міжнародними гарантіями доброчесності кандидатів. Особливу увагу приділено впливу євроінтеграційних процесів та рекомендацій Венеційської комісії на реформування відповідної процедури, зокрема запровадженню Дорадчої групи експертів як елемента попереднього відбору кандидатів.

У роботі також обґрунтовано методологічні підходи до дослідження процедури добору суддів Конституційного Суду України, що поєднують традиційні доктринальні методи з експлоративним, емпіричним та міждисциплінарним аналізом. Використання кейс-стаді, триангуляції та герменевтичного підходу дозволило розглянути досліджуваний інститут як нормативно врегульований механізм та соціально-правове явище у динаміці його практичного функціонування.

У першому розділі роботи сформовано теоретико-методологічні засади дослідження процедури добору суддів Конституційного Суду України, визначено основні етапи її розвитку та окреслено ключові проблемні аспекти, що потребують подальшого наукового опрацювання.

У другому розділі *«Теоретичні аспекти процедури добору суддів Конституційних Судів»* дисертантом здійснено комплексний аналіз порядку, умов і принципів добору суддів Конституційного Суду України, а також інституційних і процедурних особливостей діяльності Дорадчої групи експертів і зарубіжного досвіду добору суддів органів конституційної юрисдикції.

Зазначено, що добір суддів КСУ є складною багатоступеневою конкурсною процедурою, яка передбачає участь низки суб'єктів – Конкурсної комісії, Комітету Верховної Ради України, Ради суддів України та Дорадчої групи експертів, при цьому саме Дорадча група відіграє ключову роль у здійсненні оцінювання кандидатів за критеріями доброчесності та професійної компетентності. Автор наголошує на наявності нормативних і практичних колізій у регулюванні цієї процедури, що зумовлює певну непослідовність і

фрагментарність конкурсного процесу, а також обмеженість механізмів судового контролю за діями його суб'єктів.

Обґрунтовано, що принципи добору суддів Конституційного Суду України, хоча і не завжди прямо закріплені в законодавстві, впливають із конституційних приписів, законодавчих норм та міжнародних стандартів і становлять базову основу функціонування конкурсної процедури. До таких принципів дисертант відносить верховенство права, прозорість, політичну нейтральність, об'єктивність, неупередженість і підзвітність, які забезпечують баланс між публічним інтересом та гарантіями незалежності судової влади.

Окрему увагу приділено аналізу дискреційних повноважень Дорадчої групи експертів, які розглядаються як необхідний інструмент оцінювання складних оціночних категорій – доброчесності та моральних якостей кандидатів. Водночас дисертант підкреслює, що реалізація таких повноважень повинна бути обмежена вимогами належного обґрунтування рішень, їх внутрішньої послідовності та можливістю ефективного судового контролю, що забезпечує співвідношення між дискрецією та правовою визначеністю.

У розділі також узагальнено зарубіжний досвід добору суддів конституційної юрисдикції, на основі якого зроблено висновок про те, що різні моделі призначення суддів (президентська, парламентська та змішана) не гарантують автоматично їх незалежності та політичної нейтральності. Досвід окремих держав свідчить, що надмірна політизація процедур добору може негативно впливати на довіру до конституційної юстиції, тоді як змішані моделі, хоча і є найбільш поширеними, потребують додаткових запобіжників від концентрації політичного впливу.

Зроблено висновок, що ефективність процедури добору суддів Конституційного Суду України безпосередньо залежить від узгодженості правового регулювання, чіткості процедурних гарантій, належного визначення ролі кожного суб'єкта добору та забезпечення реальної прозорості конкурсного процесу, що в сукупності спрямовано на формування незалежного та професійного складу органу конституційної юрисдикції.

У третьому розділі «Практичні питання здійснення добору та призначення суддів Конституційного Суду України в контексті конституційно-правових вимог до кандидатів» дисертантом здійснено комплексний аналіз прикладних аспектів конкурсної процедури добору суддів КСУ крізь призму кваліфікаційних, морально-етичних та поведінкових критеріїв, а також інституційних механізмів громадського контролю і впливу цифрового середовища на формування оцінки кандидатів.

Зазначено, що оцінювання Дорадчою групою експертів належної кваліфікації кандидатів у судді КСУ має багаторівневий характер та передбачає формальну перевірку документів, аналіз додаткової інформації та безпосереднє оцінювання професійних компетентностей. Дисертант підкреслює, що вирішальне значення у цьому процесі має здатність кандидата застосовувати правові знання у практичній площині, демонструвати критичне мислення та професійну зрілість, а не тільки виключно формальний рівень теоретичної підготовки.

Обґрунтовано, що морально-етичні критерії добору кандидатів у судді КСУ мають системоутворюючий характер, оскільки безпосередньо впливають на легітимність діяльності Конституційного Суду України та рівень суспільної довіри до його рішень. Підкреслено, що високі вимоги до доброчесності, неупередженості та відповідальності є невід'ємною складовою статусу судді конституційної юрисдикції та визначають якість функціонування всієї системи конституційного правосуддя.

У розділі також розкрито роль громадського контролю як зовнішнього механізму забезпечення прозорості конкурсної процедури, який спрямований на гарантування відкритості, змагальності та публічної підзвітності процесу добору суддів КСУ. Наголошено, що участь інституцій громадського контролю сприяє мінімізації ризиків політичного впливу та підвищує рівень довіри до результатів конкурсного відбору.

Окрему увагу приділено впливу інтернет-технологій та цифрового середовища на оцінювання кандидатів у судді КСУ. Дисертант доходить висновку, що поведінка кандидата у соціальних мережах є складовою його

публічної репутації та підлягає оцінці з позицій відповідності стандартам незалежності, неупередженості та доброчесності. Публічна активність у цифровому просторі розглядається як чинник, здатний впливати на сприйняття суспільством моральних якостей кандидата, а отже, має значення у процедурі його відбору.

Відтак, у третьому розділі обґрунтовано, що практична реалізація процедури добору суддів Конституційного Суду України потребує збалансованого поєднання формалізованих кваліфікаційних вимог, оціночних морально-етичних критеріїв, ефективних механізмів громадського контролю та врахування впливу цифрового середовища, що в сукупності спрямовано на формування професійного, незалежного та суспільно довіреного складу органу конституційної юрисдикції.

Дисертацію завершують ґрунтовні висновки, що спрямовані на вирішення визначених дисертантом завдань та мети наукового пошуку.

Повнота викладення у публікаціях положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Результати дисертаційного дослідження повною мірою висвітлені у достатній кількості публікацій. Представлені положення та висновки є результатом особистої наукової праці здобувача, а також ґрунтуються на аналізі емпіричних даних, наукової літератури та концептуальних підходів, сформованих у вітчизняній та зарубіжній науці. Отримані результати мають значний практичний потенціал з огляду на сучасні виклики, що стоять перед Україною. Основні теоретичні положення і висновки дисертації викладені в 12 наукових працях, з яких 3 статті у наукових фахових виданнях України, 1 розділ колективної зарубіжної монографії, а також 8 доповідей на міжнародних науково-практичних конференціях та круглому столі за темою дисертаційного дослідження.

Відсутність порушень академічної доброчесності. Дисертація відповідає принципам академічної доброчесності та підготовлена здобувачем самостійно. У роботі та наукових публікаціях здобувача не виявлено привласнення чужих ідей, результатів чи текстів без належного оформлення цитувань, а також інших

випадків порушення академічної доброчесності. При використанні наукових і інших джерел дисертант надає коректні посилання.

Дисертація є оригінальною, самостійною та завершеною науковою працею. Разом з тим, проведений аналіз дисертації дає підстави висловити окремі зауваження та надати певні рекомендації:

1. У представленому підрозділі 2.1 дисертації автором переконливо показано багаторівневу та деталізовану процедуру добору суддів Конституційного Суду України, яка охоплює значну кількість етапів, від оголошення конкурсу до фінального призначення. Проте така модель викликає наукову дискусію щодо її організаційної доцільності та функціональної ефективності.

З одного боку, багатосуб'єктність (Президент України, Верховна Рада України, з'їзд суддів України, Дорадча група експертів, конкурсні комісії, Комітет ВРУ, Рада суддів України) спрямована на забезпечення балансу гілок влади та запобігання монополізації процесу відбору, що є безумовною перевагою з погляду принципу стримувань і противаг.

З іншого боку, така система породжує низку потенційних проблем, серед яких можна виділити:

– дублювання функцій контролю та перевірки кандидатів у судді КСУ та поданих ними документів різними суб'єктами;

– багатоетапність процедури (зокрема, участь Дорадчої групи з двоетапним оцінюванням) може об'єктивно збільшувати тривалість добору, що є критичним для забезпечення безперервності функціонування Конституційного Суду;

– потенційну конкуренцію між інституційними оцінками, де висновки Дорадчої групи, конкурсних комісій та політичних органів призначення суддів КСУ можуть не повністю збігатися, що створює ризик інституційної напруги або конфлікту оцінок.

Виходячи з наведеного, виникає запитання, чи не є надмірно складною та надмірно зарегульованою процедура добору суддів Конституційного Суду України, з огляду на значну кількість суб'єктів, етапів та дублювання

контрольних функцій, що потенційно може знижувати ефективність і оперативність формування складу КСУ?

2. Потребує більш розгорнутого висвітлення питання, чи розглядалися автором конкретні законодавчі або інституційні механізми подолання виявленої надмірної складності процедури добору суддів КСУ, які дозволили б підвищити її ефективність і оперативність без зниження рівня гарантій незалежності, професійності та доброчесності. Чи наявні потенційні шляхи спрощення окремих етапів конкурсної процедури, усунення дублювання перевірочних та оціночних функцій між різними суб'єктами добору суддів КСУ, а також уніфікації процедурних підходів до процедури добору суддів КСУ всіма суб'єктами призначення суддів КСУ.

3. У дисертації (с. 145-146) зазначено, що в окремих зарубіжних державах, зокрема в Канаді, Австрії, Угорщині, Нідерландах та Філіппінах відбір нових суддів передбачає психологічне тестування. Психологічні тести охоплюють тести інтелекту, здатності працювати в команді, приймати рішення в умовах стресу тощо. У зв'язку з цим постає питання, чи допускає дисертант можливість запровадження подібних підходів у процедурі добору суддів Конституційного Суду України, зокрема щодо оцінювання психологічних та особистісних характеристик кандидатів, і якщо ні, то, які фактори перешкоджають їх імплементації?

В той же час, сформульовані зауваження та дискусійні питання носять виключно рекомендаційний характер та жодним чином не впливають на загальний рівень наукової зрілості та аргументованості представленого дослідження. Навпаки, їх наявність підкреслює широту поставлених завдань і практичну значущість здобутих результатів.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам. Дисертація Гончара Олега Олександровича на тему «Процедура добору суддів Конституційного Суду», яка відзначається високим рівнем актуальності та суттєвою практичною значущістю, а також рівень наукової кваліфікації здобувача відповідають вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу

вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (із змінами, внесеними згідно з постановами Кабінету Міністрів України від 21.03.2022 р. № 431, від 19.05.2023 р. № 502, від 03.05.2024 р. № 507), а також Наказу Міністерства освіти і науки України «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» № 40 від 12.01.2017 р. (із змінами та доповненнями), а дисертант – Гончар Олег Олександрович – на підставі публічного захисту заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент –

**професорка кафедри конституційного права
та порівняльного правознавства
юридичного факультету**

**ДВНЗ «Ужгородський національний університет»,
докторка юридичних наук, доцентка**

Вероніка БЕРЧ

Підпис д.ю.н., доц. В.В. Берч засвідчую:

Вчений секретар

**ДВНЗ «Ужгородський національний університет»,
кандидатка технічних наук, доцентка**

Олена МЕЛЬНИК

